

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Lausunto 3.6.2024

VN/33945/2023

Suomen musiikinopettajien liitto SMOL ry

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Suomen musiikinopettajien liitto SMOL ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Suomen musiikinopettajien liitto SMOL edustaa sääntöjensä mukaan musiikin ja muiden taiteidenlajien opetuslalla toimivia. Jäsenemme työskentelevät taiteen perusopetuksessa, vapaassa sivistystyössä, sekä taiteen alalla ammatillisella toisella asteella sekä korkeakouluissa.

SMOL ei ota kantaa lakiluonnokseen muilta osin, kuin taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevien säädösehdosten osalta. SMOL pitää esitettyä lakiluonnoksen kohtaa periaatteessa kannatettavana taito- ja taideaineiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta suhteessa muihin lukiossa opiskeltaviin aineisiin. SMOL pitää myös mahdollisuutta kirjoittaa taito- tai taideaine yhdenvertaisuutta edistävänä uudistuksena paitsi opiskelijan näkökulmasta, myös taiteen arvostuksen sekä luovuuden arvostuksen näkökulmasta.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden arvioinnissa näemme haasteita suhteessa arviointiin ja siihen, miten kirjoitettavan aineen sisältö ja arviointikriteerit asetetaan. Taiteelle ei ole ominaista

arvosteluasteikolle asetettu arviointi, ja osaltaan kirjoitettavan aineen ympärille asetettavat kriteeristöt voivat aiheuttaa nuorelle kokemuksen siitä, että hänen tapansa tulkita taidetta olisi virheellinen tai oletetusta poikkeava. Taiteelle on ominaista yksilöllisyys ja jokaisen oma näkökulma. Tärkeä arvo taiteen perusopetuksessa on auttaa tunnistamaan jokaisen omia vahvuuksia. Nämä ovat yksilöllisiä ja itseisarvonaan jokainen on yhdenvertaisesti arvokas. Taiteen perusopetuksessa numeroarviointista on luovuttu tästä syystä.

Lukiokoulutus ei anna itsessään riittäviä tietoja ja taitoja saavuttaa jatko-opintokelpoisuutta taidealalle. Jatkokoulutukseen hakevalta opiskelijalta edellytetään osaamista, joka Suomessa hankitaan vahvasti taiteen perusopetuksen opintopolun kautta. Korkeakoulut päättävät autonomisesti itse opiskelijavalinnan kriteereistään, ja taiteen laadun näkökulmasta tämä tulee säilyttää jatkossakin.

Harrastuneisuus on taiteen säilymisen kannalta elintärkeää, ja perusopetuksen tai lukion tarjoama lisäosaaminen harrastuneisuuden tukena ei aina ole välttämättömyys jatko-opintokelpoisuuden saavuttamisessa. Musiikin painotusopetuksessa oleva lukio-opiskelija on hankkinut siis lukiokoulutuksenkin kannalta välttämättömät tiedot ja taidot taiteen erityisaloilta juuri taiteen perusopetuksen kautta. Tätä osaamista ja lukiodien sekä musiikkioppilaitosten tekemää yhteistyötä on vahvasti arvostettu ja yhteistyötä hyödynnetty laajasti esimerkiksi taiteen perusopetuksen opetuksen hyväksymisenä lukiokursseina tai toisaalta taiteen perusopetuksessa käytettävien syventävien kurssien hyödyntämisellä lukiodiplomiin valmistauduttaessa.

On siis syytä korostaa, että uudistus tuo tullessaan myös monia merkittäviä, taiteen olemuksen kannalta ristiriidassa olevia elementtejä. Tästä syystä kirjoitettavan aineen tulee perustua lukio-opintoihin liittyvään lukion oppimäärään. Taiteen opetuksen osalta korkeampaa opetusta antavat taideoppilaitokset, joiden opetushenkilökunta on koulutukseltaan alansa kärkeä.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

-

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

-

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

-

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

SMOL esitti vuonna 2018 lukiolakia ja lakia ylioppilastutkinnosta uudistettaessa, että lukiodiplomilla tulisi voida korvata yksi ylioppilastutkinnon kokeista. Tämän esityksen taustalla oli nimenomaan lukiodiplomi ja sen sisällön mahdollinen yhtymäkohta suhteessa musiikkioppilaitoksen päättösuoritukseen. Lausunnon takana oli opiskelijoiden jaksaminen ja se, miten nuorten elämässä kuormittavia päällekkäisyyksiä olisi voitu vähentää, sillä ylioppilastutkinnon vaatimustasoa nostettiin edellyttäen vähintään viiden kokeen sisällyttämistä tutkintoon. Samaan aikaan ja tästä riippumatta toteutettu korkeakoulujen todistusvalinnan painottaminen lisäsi tutkinnon painoarvoa myös jatko-opintoihin hakeutumisessa ja lisäsi opiskelijan paineita tehdä elämää suuntaavia valintoja jo lukion alkaessa. Taidealalle hakeutuvalla nuorelle valinta omasta ammatillisesta polusta ei ole useinkaan selkeä vielä peruskoulun päätyttyä. Lukioikä on taiteen perusopetuksen osalta myös ratkaiseva aika, jolloin nuori pohtii omia kykyjään, motivaatiotaan ja vahvuuksiaan suuntautua taidealalle. Taiteelle on tyypillistä yksilöllinen kypsyminen ja vahva palo, jotka alalle hakeutuva tarvitsee suoriutuakseen jatko-opinnoistaan. Myös musiikkioppilaitosten muuttuneiden arviointikriteerien myötä vertailtavuus musiikkioppilaitosten päättösuoritusten välillä on poistunut. Kun taito- tai taideaineesta tulee kirjoitettava aine, sen kriteeristö tulee laatia asiantuntevasti ja harkiten.

SMOL siis kannattaa esitystä taito- ja taideaineiden kokeen sisällyttämistä ylioppilastutkintoon, mutta pitää tärkeänä, että tutkinnon ulkopuolelle jääviä lukiodiplomeja kehitetään edelleen suhteessa ylioppilastutkintoon, sillä juuri niiden toteutus on tukenut taiteilijuuden kehittymistä. Kun kirjoitettavan aineen sisällön jatkossa määrittää lukion oppimäärä, taiteen ja luovuuden sekä pitkällekin viedyn harrastuneisuuden olisi hyvä saada tunnustusta, erityisesti erityistehtävien lukioissa.

Lausuntovaiheessa taito- ja taideaineiden kokeen tulevasta sisällöstä ei ole tarjolla suunnitelmaa. On oletettavaa siis, että ylioppilaskokeiden sisällön tulee laatimaan ylioppilastutkintolautakunta. Tämä lisää tarvetta korostaa, että kirjoitettavan aineen antama jatko-opintokelpoisuus ei ole suoraan mahdollista, vaan korkeakoulujen on jatkossakin saatava itse määrittellä hakijoiden riittävät edellytykset taiteen alalla.

SMOL kokee perusteltuna lakiin ylioppilastutkinnosta 4 §:ään esitettyä täydennystä kokeisiin sisällytettävistä valmistavista näytöistä. Taito- tai taideaineille on keskeistä erityinen osaaminen taidossa tai taiteessa. Kun varsinainen koe tulee perustumaan lukiossa saavutettuun oppimäärään, tulee myös taiteellisen näytön osuuden sisältyä tässä valossa lukion oppimäärään. Muutos on kuitenkin opiskelijan kannalta valitettava, sillä taito- ja taideaineissa opiskelijan on samanaikaisesti hankittava riittävä osaaminen omalla erityisalallaan. Arvioinnin kannalta asia on hyvin ongelmallinen, sillä vaikkapa taiteen perusopetuksessa hankittua osaamista ei oppilaasta voi poistaa. Näemme kuitenkin tämän, lukion oppimäärään asetetun osaamisen ainoaksi mahdolliseksi arviointikriteeriksi, sillä kuten aikaisemmin mainitsimme, taide on hyvin vahvasti subjektiivinen kokemus.

Taiteen kannalta lukio-opetuksessa hankittu osaaminen on ollut hyvin arvostettavaa lisäosaamista ja se on antanut opiskelijalle mahdollisuuden taitoa edelleen kehittäviin opintoihin. On hyvä huomioida, että opiskelijoiden sijoittuminen erityyppisiin lukioihin asettaa heitä eriarvoiseen

asemaan kokeeseen valmistautumisen näkökulmasta. Musiikkioppilaitosten osalta oppilaitosverkko on hyvin kattava, mutta lukioiden eriarvoiset mahdollisuudet tarjota opetusta eri taiteenlajeissa ovat vaihtelevat. Esitetystä muutoksesta hyötyvät erityisesti musiikin painotusopetuksessa olevat opiskelijat ja osaltaan muutos hyödyttää heidän osaltaan varmasti myös taidealoja. Taiteen jatko-opintokelpoisuuden kannalta on siis erityisen merkityksellistä edelleen, että taiteen perusopetuksen saavutettavuus taataan valtakunnallisesti.

Esityksen mukaan taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeiden ja näiden ennakkotehtäviä (valmistavat näytöt) koskevat määräykset olisivat ylioppilastutkintolautakunnan määräysvallassa samoin kuin muutkin ylioppilastutkinnon koesuorituksia koskevat määräykset. Tämä antaa YTL:lle laajan päätäntävällän taito- ja taideaineiden kokeen muodosta ja suoritustavasta. Taidealalle tämän tyyppinen toimintavalta on sen autonomiaa rajoittavaa ja tämä lisää tarvetta korostaa, että koe voi sisältää ainoastaan lukion oppimäärään suhteutettua arviointia.

Opiskelijan kannalta olisikin merkittävää, että kokeen valmistelussa huomioidaan riittäväällä tavalla sen rajaus tai vastaavasti ylioppilastutkintolautakunta tuntee riittäväällä laajuudella taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, osana tukemassa opiskelijan mahdollisuutta valmistautua kokeeseen. Taidollinen tai taiteellinen näyttö tulee olla osa koetta, sillä sen puuttuminen kokeesta olisi aloille epätyypillistä toimintaa.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

7. Muut kommentit

-

Ruotsala Anna

Suomen musiikinopettajien liitto ry - Anna Ruotsala, puheenjohtaja, Juhana Lindström, varapuheenjohtaja, Suomen musiikinopettajien liitto SMOL ry